

POSOF AĞZINDA KULLANILAN ON YENİ DEYİM

Ünal KALAYCI

Deyimlerimiz, Türkçenin tuzu, biberi ve çeşni-sidir. Bu çalışmamızda Posof yöresine has on de-yim ele alınacaktır. Bu deyimler ilçede az çok kul-lanılmakla birlikte yaygınlık açısından daha genç deyimlerdir. Çalışmanın amacı bu deyimleri tespit ederek Türk Dili Sözlüğünün zenginliğine katkıda bulunmaktır. Bu arada hem dikkat çekerek e bu deyimlerin ülke genelinde yayılmasını sağlamakt-ır. Deyimler ilk harfine göre alfabetik sıralanmış ve mümkün olduğu kadarıyla hikâyelerine ya da açıklamalarına yer verilmiştir. Deyimler Posof ağ-zındaki şekilleriyle yazılmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde incelenen deyimlerle ilgili bazı tespit-ler yapılmıştır.

1. Aydan sora nağara, hoş geldin Merdin Ağa:

Bu söz işi zamanında yapmayan, vaktini geçiren kişinin sonradan ah vah etmesinin, nara atmasının boş olduğunu anlatmak için kullanılmaktadır. Hoş geldin ibaresi "Ooo günaydın, uyan da balığa gide-lim!" tarzında bir ifadedir.

2. Bekir'in koşeti kimi (doldur doldur tolmi-yer): Bekir, cebinde poşet taşımasıyla nam yapmış bir kişidir. Poşete de koşet dediği için deyim bu şe-kilde kullanılmaktadır. Bu deyim bir hikâyesi de vardır. Bekir, Kumlukoz köyünden Eminbey'e gi-derken bahçede elma toplayan bir köylü ile selam-laşır. Köylü nezaketen "Poşet varsa gel elma dol-dur." der. Bekir cebinden bir poşet çıkarır ki çuval büyüklüğündedir. Tabi adam elmaları sandıklara doldurmuş ağaçta geriye kalanlarını toplamaktadı-r. Ağacın üzerinde kalanlarla poşet dolmayınca adam çivilediği sandığı açıp poşeti doldurur. Da-vet ettiğine de pişman olur. Bu olaydan sonra de-yim kullanılmaya başlanmıştır.

3. Dodopol Tamara gibi (baş köşeye kurul-mak): Dodopol Tamara Gürcistan'ın güzelliği ile dillere destan kraliçesidir. Devlet başkanlığı da yaptığı için her ortamda en baş köşede oturmak-tadır. İşte bu tarihî olaydan hareketle bir kız evde başköşeye oturursa iş yapmazsa onu iğnelemek için kullanılır.

4. Efdi'nin oğulları kimi, sürüsüne bereket: Posof'un Gönülaçan köyünde herkese açık sofrası ile nam salmış, bir dönem muhtarlık da yapmış ki-şidir Efdi. Bu değerli insanı ön plana çıkaran bir di-ğer yönü de dokuz oğlu ve iki de kızının olmasıdır. Bu yönüyle bir ailenin kalabalıklığı vurgulanmak

istendiğinde "Efdi'nin oğlu gibi sürüsüne bereket." denir.

5. Ergüder Seyhan kimi altun mi tartiyersin: Posof'un tek kuyumcusu olarak bilinen Ergüder Seyhan'dan hareketle bu deyim oluşturulmuştur. Birisi bir olay karşısında çok hassas tartıp ölçüp bi-çiyorsa bu deyim kullanılır. Yani 'bu kadar da ince-leme' anlamındadır.

6. Halga itlar çenkürür biza da tulalar: Tula, yöredeki küçük köpeklere verilen genel addır. Bir kişinin kızına talip olanların dengi olmadığını an-latmak için bu deyim kullanılır.

7. Melik amca kimi sınanmış başlardan baş-lamah: Melik Amca çok samimi, içten bir kişidir ama bir huyu var ki çok küfürlü konuşmaktadır. Hayatının sonunda tam bir dönüş yaşayan, hacca giden ve hacdan sonra ağzından tek kötü kelime çıkmayan Melik Amcanın önceki hâlimden hare-ketle birisi bir olay karşısında küfretme noktasına gelmişse "Beni küfrettirme anlamında" bu deyimi kullanırlar.

8. Pumpulli kaz zanmah: Pumpul, kazın iri tüy-leri yolunduktan sonra geriye kalan yumuşak ve yolunması kolay ince tüyleridir. Eğer bir kişi birini bir olayda yolacaksa dolandıracaksa karşıdaki ola-yı anladığında bu deyimi kullanır: "Sen beni pum-pullu kazmi zandın."

9. Rahim Emigilin at kimi (erken kalkan bi-niyer): Rahim Amca gönlü gani bir insandır. Hem evinin kapısı, sofrası herkese açıktır hem de ahırın-ın. Ahırda Rahim Amca'nın atı vardır. Arabanın fazla olmadığı dönemde yola gidecek olan kişi köyün çıkışındaki Rahim Amca'nın ahırına girer, atını çıkarır, eyeri vurup izin almadan gider işleri-ni yapar; atı geri getirir. İşte bu olaydan hareketle deyim oluşmuştur. Yani gönlü gani birisinin malını izinsiz kullanmayı anlatır.

10. Söz senin, köy Memmed Ağa'nın: İş yapanla laf üretenin durumunu anlatan bir deyimdir. Birisi konuşur ama bunun bir hükmü yoktur, çünkü mal bir başkasına aittir. Asıl sözü de mal sahibi söyler.

Her deyim bir hikâyesi vardır. Toplumda öne çıkan bir olay, bir durum kelimelerle kalıba dökülür. Sonrasında bir olayı daha etkili anlatmak için o durumun zirvesini anlatan deyimlere müracaat edilir. Yukarıdaki deyimler yörenin kültüründen, yaşantısından süzülerek oluşmuştur.

Bu deyimleri kullanılması ve yayılması dileğiyle...